

LUNDS
UNIVERSITET

Hedersrelaterat våld

- en intersektionell utvärdering av 2015 års utredning om en nationell strategi för att motverka mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck

Avdelningen för mänskliga rättigheter

Historiska institutionen

Namn: Caroline Vanhanen

Kurskod: MRSG21

Termin: Vårterminen 2016

Omfång: Antal ord (10126)

Abstract

This study examines and evaluates the last proposition regarding a national strategy against domestic violence and honour-related violence and oppression from 2015. Previous research is presented with the main perspectives used in studies on the subject which are cultural perspective, gender- perspective and intersectional perspective. This study applies an intersectional perspective through a qualitative, targeted content analysis, which highlights inequalities and power structures. The intersectional perspective springs from feminism, anti-racism and post-colonialism to highlight how the production of knowledge can reproduce inequality. The study investigates how honour-related violence is portrayed as well as the assets and/or shortcomings of which the national strategy possesses with regards in working against honour-related violence and day-to-day honour-related violence. The conclusions are that the portraits of honour-related violence in the strategy reproduces inequality and involuntarily practicing abuse of power by consolidating the binary oppositions around men and women. The assets in countering this kind of violence lies in an understanding of the breadth and violence linked to the patriarchy and that its shortcomings lies in proposing adequate measures to achieve a change in the gender hierarchy.

Keywords: honour-related violence, day-to-day honour-related violence, intersectionality, power, equality, patriarchy

Sammanfattning

Denna studie undersöker och utvärderar slutbetänkandet kring en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck från 2015. Tidigare forskning presenteras med de främsta perspektiven som används i studier kring ämnet som är kulturellt perspektiv, könsperspektiv och intersektionellt perspektiv. Denna undersökning applicerar ett intersektionellt perspektiv genom en kvalitativ, riktad innehållsanalys som belyser ojämlikhet och maktstrukturer. Det intersektionella perspektivet tar avstamp i feminism, antirasism och postkolonialism för att belysa hur kunskapsproduktion kan reproducera ojämlikhet. Det som undersöks är framställningen av hedersrelaterat våld samt vilka tillgångar och/eller brister den nationella strategin besitter vad gäller att arbeta mot hedersrelaterat våld och vardagsheder. Slutsatserna är att framställningen reproducerar ojämlikhet och ofrivilligt maktutövande genom att befästa binära oppositioner kring män och kvinnor. Även att tillgångarna i att motarbeta detta våld ligger i en förståelse för våldets bredd och koppling till patriarkatet och att dess brister ligger i att föreslå adekvata åtgärder för att uppnå förändring i könsmaktsordningen.

Nyckelord: hedersrelaterat våld, vardagsheder, intersektionalitet, makt, jämställdhet, patriarkat

Innehållsförteckning

Sammanfattning

1	Inledning	1
1.1	<i>Problemformulering och avgränsningar</i>	2
1.2	<i>Syfte och frågeställning</i>	3
1.3	<i>Disponering</i>	4
1.4	<i>Definitioner</i>	4
2	Material	9
2.1	<i>Primär- och sekundärmaterial</i>	9
2.2	<i>Källkritik</i>	10
2.3	<i>Forskningsetiska bedömningar</i>	11
3	Tidigare forskning	13
3.1	<i>Kulturellt perspektiv</i>	13
3.2	<i>Könsperspektiv</i>	14
3.3	<i>Intersektionellt perspektiv</i>	15
4	Teori	17
4.1	<i>Intersektionalitet</i>	17
4.2	<i>Kritik mot det intersektionella perspektivet</i>	20
5	Metod	21
5.1	<i>Kvalitativ riktad innehållsanalys</i>	22
5.1.1	<i>Operationalisering</i>	22
6	Undersökning	24
6.1	<i>Hedersrelaterat våld</i>	24
6.2	<i>Våld i nära relationer/Mäns våld mot kvinnor</i>	26
6.3	<i>Offer för hedersrelaterat våld</i>	27
6.4	<i>Förövare av hedersrelaterat våld</i>	28
6.5	<i>Problem med hedersrelaterat våld</i>	29
6.6	<i>Åtgärder mot hedersrelaterat våld</i>	31
7	Analys och diskussion	33
7.1	<i>Intersektionell analys</i>	33
7.2	<i>Diskussion</i>	36
8	Slutsats	38
8.1	<i>Framtida forskning</i>	39
	Källförteckning	40

1 Inledning

Hedersrelaterat våld och förtryck är ett relativt nytt begrepp inom samhällsdebatten och forskningen.¹ Undersökningen som genomförs utgår från ett mänskliga rättigheters perspektiv där till exempel etnicitet eller religion inte är förklaringsmodeller till hedersrelaterat våld. Denna typ av våld återfinns världen över i olika samhällsklasser med olika bakgrunder. I denna undersökning ligger fokus på Sverige. Det är uppskattat att cirka 70.000 tjejer och killar idag är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige.² Våldet uttrycks genom allt ifrån hot och isolering till tvångsgifte och mord. Några av de mest kända fallen av hedersmord i Sverige har varit Fadime, Pela och Abbas.³ 2014 stiftas en förstärkning av lagen kring kapitel 4, paragraf 4c, i brottsbalken ”om brott mot frihet och frid”, gällande tvångsgifte. Därefter ingår att inte bara tvångsgifte är olagligt utan att även är planering av tvångsgifte är kriminellt.

Våldet kan vara fysiskt och/eller psykiskt och används för att kontrollera och säkerställa familjens eller släktens heder. Våldet är främst riktat mot kvinnor och tjejer då kontrollen av kvinnans kropp och sexualitet bibehåller hedern. Oskuldsnormen är stark och kvinnans oskuld är viktigt för att upprätthålla familjens heder. 2015 uppdagade kalla fakta att oskuldskontroller utförts i Sverige på svenska vårdcentraler.⁴

Kapitel 4, paragraf 2, i brottsbalken stadgar att det är brottsligt att ” Den som i annat fall än som sägs i 1 eller 1 a § för bort eller spärrar in någon eller på annat sätt berövar honom eller henne friheten, döms för olaga frihetsberövande till fängelse, lägst ett och högst tio år.”⁵ De som lever i en hederskontext lever med begränsningar som gör att deras frihet berövas. Det finns dock lite lagstiftning som berör denna typ av problema-

¹ Ulrika Helldén & Claes Wrangel, *Hedersrelaterat våld och förtryck – en kunskaps- och forskningsöversikt*, Uppsala universitet, (2010), Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), NCK-rapport 2010:1, Elan-ders Tryckeri, Första Upplagan.

² Elektra, Fryshuset. Även NCK om hedersrelaterat våld och förtryck.

³ Glöm aldrig Pela och Fadime (GAPF).

⁴ Kalla fakta om oskuldskontroller.

⁵ Brottsbalken, kap 4, paragraf 2. Hämtad från: http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700 2016-08-09.

tik. Lag kring mord och tvångsgifte finns som skydd för de som utsätts för det grävsta av våld, men det finns få repressalier när det kommer till vardagsheder som begränsar människors liv. Det vanligaste uttrycket för hedersrelaterat våld ligger i begränsningar i vardagen.⁶

Kapitel 6 i Föräldrabalken statuerar bland annat att alla barn att rätt till en trygg fostran utan kränkande behandling samt att desto äldre barnet blir, desto mer frihet ska tillkomma.⁷ En ungdom som lever utanför en hederskontext växer oftast upp med fler begränsningar i ung ålder som succesivt lättar och ges utrymme för frihet och fria val desto äldre hen blir tills hen blir en självständig vuxen. Vad gäller ungdomar som lever i en hederskontext ser denna utveckling tvärt om ut. Desto äldre hen blir, desto fler begränsningar.⁸ Att undersöka hedersrelaterat våld i relation till våld i nära relationer är intressant för att förstå hur regeringen kan förstå dessa problem och hur dessa förstås och beskrivs.

I denna undersökning kommer därför hedersrelaterat våld sättas i relation till begreppet ”våld i nära relationer/mäns våld mot kvinnor”. Det är först genom att förstå konstruktionen och uttrycken av hedersrelaterat våld och förtryck som vi kan börja hitta effektiva sätt att förhindra att människors mänskliga rättigheter förbises.

1.1 Problemformulering och avgränsningar

Hedersrelaterat våld och vardagsheder är ett problem i Sverige och i världen som hindrar människor från att leva sina liv utan begränsningar. Det finns inga säkra sätt att arbeta med att minska eller eliminera detta våld förutom att det måste ske på dels strukturell- och dels gräsrotsnivå. Denna studie ämnar att undersöka och

⁶ Tjejers rätt i samhället (TRIS).

⁷ Föräldrabalken, kap. 6, paragraf 1 samt 11. Hämtad från: <http://www.hedersfortryck.se/hedersfortryck/lagar-och-manskliga-rattigheter/lagstiftning/foraldrabalken/2016-08-09>.

⁸ Elektra, Fryshuset. Om elektra.

utvärdera den strukturella aspekten. Genom att utvärdera hur hedersrelaterat våld och vardagsheder framställs och också se vilka tillgångar och/eller brister som finns i att motarbeta våldet genom en sådan framställning, kan en bredare förståelse nås kring detta fenomen. Studien utgår från en konstruktivistisk syn där användningen av språk i text och tal är med och formar verkligheten. Primärmaterialet som undersöks är i sig ett försök att förklara och motarbeta våld i nära relationer och hedersrelaterat våld. Att studera ett sådant verk genom att belysa framställningen av problemet kan ge förståelse för ojämlikhet och makt som annars går obemärkt förbi. Att tolka framställningen gentemot ett intersektionellt perspektiv ger möjlighet till att belysa tillgångar och/eller brister i den nationella strategin för att förstå och motarbeta hedersrelaterat våld och vardagsheder. Det är viktigt att undersöka vardagsheder då detta är den vanligast form av begränsningar de som lever i en hederskontext utsätts för.⁹

1.2 Syfte och frågeställning

Undersökningen syftar till att undersöka och utvärdera hur hedersrelaterat våld framställs i slutbetänkandet av den nationella strategin som ska motverka mäns våld mot kvinnor samt hedersrelaterat våld och förtryck, gentemot ett perspektiv som belyser framställning av ojämlikhet. Även att genom detta belysa huruvida skildringen i hur en sådan strategi kan vara, eller inte vara, bidragande i reproduktionen av faktorer som kan leda till hedersrelaterat våld och vardagsheder.

Genom vald metod och teoriram kommer frågorna besvaras. De frågor som kommer att besvaras genom studien lyder som följer:

- Hur kan framställning av hedersrelaterat våld och förtryck i slutbetänkandet ”Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck” från 2015 förstås ur ett intersektionellt perspektiv?
- Vilka tillgångar och/eller brister har strategin när det gäller att arbeta mot hedersrelaterat våld och vardagsheder?

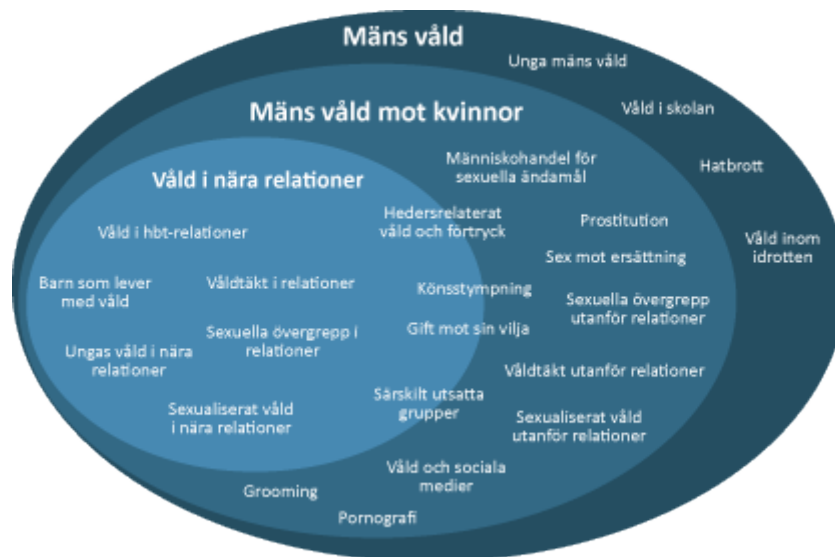
⁹ Tjebers rätt i samhället (TRIS), powerpoint.

1.3 Disponering

Under denna rubrik tydliggörs upplägget för följande studie. Under rubrik ”1.4 Definitioner” redogörs för hur de ämnesspecifika begreppen förstås och används i undersökningen. Därefter under kapitel ”2 Material”, presenteras det primärmaterial som ligger till grund för undersökningen samt en kortare presentation om övrigt material. Under denna rubrik diskuteras även källkritik och forskningsetiska bedömningar. Kapitlet som följer är ”3 Tidigare forskning” som ger en överblick över de främsta teoretiska forskningsfälten vad gäller hedersrelaterat våld. Därpå presenteras i ”4 Teori” det teoretiska ramverk som formar undersökningens synsätt. I kapitel ”5 Metod” presenteras vilken typ av studie som genomförs och även tillvägagångssättet för undersökningen under ”5.1.1 Operationalisering”. Härfter följer själva undersökning i kapitel ”6 Undersökning” och därefter kapitel ”7 Analys och Diskussion” där undersökningens resultat analyseras och diskuteras utifrån teoriramen. Slutligen i kapitel ”8 Slutsats” besvaras den initiala frågeställningen och förslag till framtida forskning delges.

1.4 Definitioner

- **Våld i nära relationer/mäns våld mot kvinnor** är en del av det paraplybegrepp som är ”mäns våld” och som även innefattar hedersrelaterat våld och förtryck.

10

Figur 1. Figuren illustrerar kategorier av mäns våld

Hedersrelaterat våld kan förstås som en del av mäns våld. Den yttersta cirkeln påvisar mäns våld mot män, cirkeln i mitten påvisar mäns våld mot kvinnor och den innersta cirkeln påvisar våld i nära relationer. Mellan mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer finner vi hedersrelaterat våld.¹¹ Våld i nära relationer/mäns våld mot kvinnor präglas av en individualistisk syn där en man utsätter en kvinna för någon form av våld. Med individualism menas att våldet fördöms av omgivningen då det i regel inte är socialt accepterat att utöva våld mot t.ex. en flickvän.¹² Detta är en relativt vedertagen syn på mäns våld i Sverige och i denna studie är det detta som innefattas i benämningen våld i nära relationer/mäns våld mot kvinnor. En man kan bli dömd för kvinnofridskränkning vid upprepat våld i en nära relation. Definitionen för en nära relation är att mannen haft ett förhållande med kvinnan, varit gifta eller bott tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden.¹³

- **Hedersrelaterat våld och förtryck** är ett begrepp om vilket det inte finns någon enighet kring. Nedan följer en samlad förklaring utifrån Länsstyrelsen Västra Götalands Län, Elektra – Fryshuset samt Kvinnofridslinjen som sträcker sig en

¹⁰ Tjejers rätt i samhället (TRIS), powerpoint.

¹¹ Ibid.

¹² Elektra, Fryshuset. Om Elektra.

¹³ Nationellt centrum för kvinnofrid, om våld i nära relationer.

aning utanför den bild som presenterades under föregående begrepp. Hedersrelaterat våld och förtryck innefattar att våld som utförs i syfte att upprätthålla eller återupprätta anseendet utåt. Våldet utförs av ett kollektiv och är oftast hierarkiskt uppbyggt där pappan är högst upp och den yngsta dottern längst ner. Hedersrelaterat våld sker världen över i alla samhällsklasser och inom olika kulturer. Våldet kan vara fysiskt och/eller psykiskt och sträcka sig allt ifrån att inte få umgås med vilka vänner man vill till könsstympning eller mord. Utövare av våldet är inte endast män/pojkar och de utsatta är inte endast kvinnor/flickor. Våldet är oftast kollektivt utfört. En skillnad mot våld i nära relationer eller mäns våld mot kvinnor generellt sätt är att våld som utförs för att upprätthålla eller återupprätta anseende bejakas av omgivningen (kollektivet) medan ett par i ett individualistiskt sammanhang där mannen använder våld för att återupprätta anseende oftast anses som förkastligt av omvärlden.¹⁴

- **Vardagsheder** kallas det förtryck som de flesta som lever i en hederskontext upplever. Vardagsheder är strukturellt utbredda kränkningar av begränsningar, vilket är svårare att upptäcka och motarbeta då det ofta sker utan fysiskt våld. Det störta uttrycket för vardagsheder består av sociala begränsningar som gör att den utsatta inte själv kan välja hur den vill leva sitt liv. Exempel på detta kan vara att inte själv få välja vilka man umgås med, tvingas delta i t.ex. kulturella aktiviteter, ha ekonomiska begränsningar och inte få använda sociala media. Vardagsheder sker varje dag och överträdelser av dessa begränsningar kan leda till minskad heder som i sin tur kan leda till att kollektivet utövare grövre våld för att återupprätta och upprätta heder.¹⁵
- **Patriarkat** innebär att äldre män innehar all beslutsfattande makt både inom hemmets sfär och i offentligheten. Det finns även enighet kring en definition av detta och dess uttryck men i grunden är det en samhällslig struktur som är mansdominerad. Att män har högre lön än kvinnor för samma utförda arbete är

¹⁴ Länsstyrelsen västra Götalands län om hedersrelaterat våld och förtryck. Elektra, Fryshuset. Om Elektra.

Kvinnofridslinjen om hedersrelaterat våld.

¹⁵ Tjejers rätt i samhället (TRIS), powerpoint.

ett uttryck för patriarkatet och ett annat är den ojämna fördelning av betalt arbete/obetalt arbete mellan män och kvinnor där kvinnor utför störst del av hushållssysslor som inte betraktas som arbete. Det är en maktordning som gynnar män och missgynnar kvinnor.¹⁶ Patriarkatet genomsyrar offentligheten, samhällslivet och hemmets privata sfär vilket gör att mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld kan förstås som uttryck av manligt förtryck.

- **Makt** och vad det innehåller och innebär är mycket debatterat och ligger till grund för ett stort forskningsfält. Det kan förstås som direkt eller indirekt och en grundförståelse är att en person agerar å någon annans vilja trots att detta strider mot personens egen vilja eller intressen. Att besitta makt kan bland annat ligga i att vara en auktoritet.¹⁷
- **Kultur** är ett begrepp som är vitt omdiskuterat. Kultur nämns genom studien utan någon diskussion kring dess innebörd eftersom undersökningen syfte inte är att reda ut begreppet. Kultur kan förstås som gemensamma referensramar kring förväntningar inom en grupp som gör att de förstår varandra i relation till omvärlden.¹⁸ Inom en grupp kan kultur också förstås som uttalade eller outtalade regler om hur en bör uppföra sig på olika områden.¹⁹
- **Jämlikhet** kan delas in i fyra kategorier: kvantitativ, kvalitativ, formell och reell jämställdhet. Den kvalitativa jämställdheten är rättviseaspekten som relaterat till att människor inte utan särskilda skäl ska ha mindre möjligheter till inflytande eller lägre lön. Kvalitativ jämställdhet innefattar att regler, maktförhållanden och värderingar ska vara könsneutrala. Den formella jämställdheten innebär att det inte finns några rättsliga hinder för att uppnå jämställdhet. Den reella jämställdheten refererar till män och kvinnors villkor i realiteten, som inte är jämlika trots formellt jämställdhetsarbete.²⁰

¹⁶ Nationalencyklopedin, *patriarkat*, Jan Ovesen och Thomas Brante.

¹⁷ Nationalencyklopedin, *makt*, Walter Korpi

¹⁸ Nationalencyklopedin, *kulturteori*.

¹⁹ Nationalencyklopedin, *kultur*.

²⁰ Nationalencyklopedin, *jämställdhet*.

- **Kollektivism** är en livsåskådning som innebär att en sätter gemensamma intressen framför sin egna.²¹ En individ är en del av ett större sammanhang där kollektivets överlevnad går före individens. Hedersrelaterat våld är präglat av kollektivism. Det förstås som att en individs beteende eller beslut påverkar hela kollektivet.
- **Individualism** är motsatt livsåskådning till kollektivism och syftar till att individens intressen premieras före kollektivets. Det betonar den enskildes rätt att bestämma och eftersträva intressen.²² Individualism är den livsåskådning som präglar det svenska majoritetssamhället.

²¹ Nationalencyklopedin, *kollektivism*.

²² Nationalencyklopedin, *individualism*.

2 Material

2.1 Primär- och sekundärmaterial

Sittande regering kallar sig för världens första feministiska regering och har som mål att forma Sverige till ett jämställt land. För att göra detta har fyra delmål dragits upp för att arbeta mot jämställdhet. Dessa fyra mål är att det ska finnas en jämn fördelning av makt och inflytande där män och kvinnor ska ha samma möjlighet att forma villkor för beslutsfattande, ekonomisk jämställdhet där män och kvinnor ska ha samma möjlighet att arbeta och uppnå ekonomisk självständighet, att det ska vara en jämn fördelning av obetalt hemarbete och omsorgsarbete och det fjärde och sista målet är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och att män och kvinnor, pojkar och flickor ska ha samma rättigheter och möjligheter.²³

Det material som ligger till grund för undersökningen är slutbetänkandet från 2015 av utredningen som föreslår en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld. Utredningen genomfördes på uppdrag av regeringen där Juno Blom valdes som särskild utredare tillsammans med Mikael Thörn och Jenny Norén som huvudsekreterare respektive sekreterare. De tog även hjälp av regeringsvalda experter i sakfrågan. Slutbetänkandet är på 464 sidor och syftar till att utreda och ge förslag till hur regeringsmålet att eliminera mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld kan uppnås och är hämtad från regeringskansliets hemsida. Dokumentet överlämnades i juni 2015 och har löpnummer SOU 2015:55 i statens offentliga utredningars skriftserie.²⁴

Slutbetänkandet riktar sig till statsråd Åsa Regnér som slutförslag på hur regeringen kan arbeta med det fjärde jämställdhetspolitiska målet att mäns våld mot

²³ Regeringskansliet, mål för jämställdhet.

²⁴ Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld 2015, slutbetänkande av Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor, SOU 2015:55.

kvinnor ska upphöra. Denna följer av en utvärdering som tidigare gjorts av regeringens arbete kring våld i nära relationer, mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld mellan 2010-2014. En nationell strategi syftar till att utgöra en grund för uppföljning och utvärdering av regeringens arbete om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck.

Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld diskuteras genomgående i utredningen om vartannat. Utredningen behandlar 9 kapitel som ger en bild av hur hedersrelaterat våld kan förstås och hur regeringen kan arbeta kring detta.²⁵ Med bakgrund i metodvalet analyseras inte hela texten utan för teoriramen relevanta områden plockas ut.

Övrigt material i denna studie är insamlat genom källkritiska kriterier där förstahandskällor används. De författare till de verks som valts ut för att presentera tidigare forskning är alla erkända och hänvisas ofta till när en läser om just hedersrelaterat våld och förtryck. Paulina de los Reyes och Diana Mulinari, som författat verket som ligger till grund för teoriramen, är erkända inom sitt fält. De los Reyes är docent i ekonomisk historia och Mulinari är docent i sociologi.²⁶ De har båda tidigare på varsitt håll publicerat flera verk kring intersektionalitet och även om intersektionalitet och hedersrelaterat våld.

2.2 Källkritik

Allt material i denna studie är insamlat genom källkritiska kriterier där t.ex. förstahandskällor använts. Där det råder oenighet av ett påstående eller begrepp, som vid definitionen av hedersrelaterat våld och förtryck, har flera källor angivits för att styrka trovärdigheten. Stor del av materialet som används i studien är hämtade från internetkällor vilket kan göra information svårare att validera eftersom det är svårt att kontrollera vad som publiceras. Därför har den information som finns med i studien endast tagits från säkra hemsidor där avsändare är tydliga och informationens syfte fastställt. I sökandet efter artiklar har endast verk som

²⁵ Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld 2015, slutbetänkande av Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor, SOU 2015:55.

²⁶ Paulina de los Reyes och Diana Mulinari, (2005) *Intersektionalitet – kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*, Liber. (2005).

blivit ”peer reviewed” varit av intresse. Att en artikel är ”peer reviewed” garantera inte autenticiteten men det minskar risken för att träda över andra källkritiska kriterier.

De verk som ligger till grund för kapitlet med tidigare forskning är hämtade från en kunskaps- och forskningsöversikt från ”Nationellt centrum för kvinnofrid” som publicerades 2010. NCK bedrivs vid Uppsala universitet och har regeringsuppdrag som innebär att höja kunskapen på nationell nivå kring mäns våld mot kvinnor samt att arbeta med metodutveckling kring omhändertagandet av våldsutsatta kvinnor. 2008 inkluderades hedersrelaterat våld och förtryck som ett kunskapsområde NCK arbetar med.²⁷ I lyset av att de har regeringsuppdrag kring ämnet bedöms informationen som tillförlitlig.

2.3 Forskningsetiska bedömningar

Eftersom studien är en kvalitativ innehållsstudie av officiellt publicerad text utan direkt kontakt med människor, finns ingen anledning att t.ex. dölja namn. Primärmaterialet består av ett statligt dokument. Detta material är inte lika känsligt material som t.ex. domar, intervjuer eller ämnen som berörs av sekretesslagen. Offentligheten av dokumentet tillåter en undersökning med etisk grund. Risken för konsekvenser för personerna som nämns i eller som utfärdat primärmaterialet bedöms som små genom att undersöka statligt material genom god forskningssed.

I en kvalitativt riktad studie finns det en risk att författaren på förhand bestämt vad en ska komma fram till och sedan finna material som stödjer tesen. Det är i all forskning viktigt att vara opartisk i genomförandet av undersökning när det gäller allt från materialinsamling till vald metod. Det är en bedömning som konstant måste finnas med genom arbetet där syftet och frågeställningen ska besvaras. Allt material har gjorts med en bedömning att vara verifierad och relevant för att kunna besvara frågeställningen, utan att inkräkta med vetenskaplig redighet. Genom att följa god forskningssed med referenser till tidigare forskning

²⁷ Nationellt centrum för kvinnofrid, om NCK.

och där teori, metod och material diskuteras på ett källkritiskt sätt uppfyller undersökningen de etiska krav som finns för denna typ av undersökning.

3 Tidigare forskning

För att hålla ramen för denna undersökning kommer endast de främsta perspektiven på forskning kring hedersrelaterat våld att presenteras här. Som nämnt är begreppet hedersrelaterat våld och förtryck relativt nytt i Sverige. Det är inget enormt forskningsämne men har på senare år intresserat fler forskare inom olika discipliner. De främsta forskningsperspektiven i forskning om hedersrelaterat våld är kulturellt perspektiv, könsperspektiv och intersektionellt perspektiv. Forskningen är enig om att våldet grundar sig i en patriarkal struktur och om våldets former, men skiljer sig i att förklara våldets uppkomst och utövande.²⁸

3.1 Kulturellt perspektiv

Unni Wikan diskuterar mordet på Fadime och rättegången som följde i sitt verk ”En fråga om heder” från 2005.²⁹ Debatten hade fastnat i att prata om islam som en förklaring och orsak till hedersrelaterat våld och Wikan gjorde sak i att ge en förklaring till våldet ur ett kulturellt perspektiv och menar att det sker och kan ske i alla kulturer. Den definition och förståelse av heder som råder är en västerländsk uppfattning som hindrar att förstå djupet i kulturen. Wikan kallar detta ”hedersideologi”. Denna hedersideologi innebär att ha en ”laglig” rätt att bli behandlad med respekt. Respekt och heder kan aldrig öka utan endast minska, försvinna eller återfås. Kollektivet är alla delaktiga att upprätta hålla respekten och hedern och det är utomstående som är ”domare”.³⁰

Astrid Schlytters skriver i sitt verk ”Rätten att själv få välja” från 2004 att hedersrelaterat våld måste förstås genom fokus på normer och värderingar. Det som

²⁸ Ulrika Helldén & Claes Wrangel, *Hedersrelaterat våld och förtryck – en kunskaps- och forskningsöversikt*, Uppsala universitet, (2010).

²⁹ Unni Wikan, (2005) *En fråga om heder*. Stockholm: Ordfront förlag.

³⁰ Unni Wikan, (2005) *En fråga om heder*. Stockholm: Ordfront förlag. s. 66.

diskuteras är tvångsäktenskap med fokus på unga flickors utsatta situation. Konflikten ligger endast inom familjen och kollektivet och därför kan man inte blanda in utomstående problematik som rasifiering eller diskriminering, då samhället runt omkring inte har med hotet inifrån att göra. Schytters menar att föräldrarna och släktens etnokulturella perspektiv gör att intresset att leva efter värderingar och normer från hemlandet överskrider barnens rätt till att välja sin partner. Schytters menar att det inte går att förklara uppkomsten och utövandet av våld genom förklaringen att de som förtrycker själva är förtryckta. Man måste istället fokusera på att förstå hotet inifrån kollektivet.³¹

Eva Österberg diskuterar i sitt verk ”Heder hat och förtvivlan” från 2005 heder i relation till tidigare forskare inom det kulturella perspektivet som kopplat fenomenet till kollektivistiska normsystem runt medelhavet. Österberg menar att om hedersrelaterat våld kan definieras som ”stark kontroll som utövas mot en person i slakten när denne bryter eller förväntas bryta mot normen som gäller för gruppen” så är detta inte främmande för Skandinavien. Hon menar att grundpelare inom heder är skam och skuld som varit en del av skandinavisk kultur där t.ex. ogifta döttrar skickades iväg för att föda barn och adoptera bort det för att bibehålla familjens heder. Dock menar Österberg att det finns en skillnad i utformning då staten i Skandinavien kontrollerade individer och inte kollektivet.³² Österberg lyfter också fram att hedersrelaterat våld existerar i idag i det svenska majoritetssamhället vad gäller hbtq-personer som ett resultat av en familjs kulturellt betingade värderingar. Agerandet för att upprätthålla heder ligger i nutid i familjens egna händer och inte i statens.³³

3.2 Könsperspektiv

Könsperspektivet vill inte separera hedersrelaterat våld från mäns våld mot kvinnor utan menar att allt våld mot kvinnor är ett resultat av en inbäddad patriarkal struktur och politik. Nicole Pope menar i “Honour killings: Instruments of patriarchal control” från 20014 att våld mot kvinnor, om det så är en västerländsk man som mördar sin ex-fru

³¹ Astrid Schlytter, (2004) *Rätten att själv få välja*. Lund: Studentlitteratur. s. 14-15.

³² Eva Österberg, (2005) ”Heder, hat och förtvivlan” i Johansson, Kenneth (red.) *Hedersmord. Tusen år av hederskulturer*. Lund: Historiska media. s. 177.

³³ Ibid, s. 182.

eller en muslim man som mördar sin dotter, så görs det detta av samma anledning – en föreställning om att kvinnor kan och ska kontrolleras och en kuvad stolthet.³⁴

Nancy V. Baker, Peter R. Gregware och Margery A. Cassidy i "Family killing fields: honor rationales in the murder of women" från 1999 menar också att hedersrelaterat våld måste förstås som en enhet i mäns våld mot kvinnor på ett globalt plan. De skriver att heder är starkt kopplat till begreppen skam och skuld där kvinnan bär skuld och skam för mannens misslyckande eller kuvade stolthet. De menar att det inte finns något kulturellt särdrag i detta våld utan att kvinnor är offer för en patriarkal struktur och män är utövare av våld för att upprätthålla sin stolthet eller heder. Västerländska samhällen är individualiserat vilket skiljer sig från andra, mer kollektivistiska samhällen, men detta gör ingen skillnad i utövande av våld eller dess förklaring utan ska ses som en del av mäns våld mot kvinnor.³⁵

Att prata om hedersrelaterat våld som ett separat våld menar Aisha Gill, i artikeln "Honour killings and the quest for Justice in Black and minority ethnic communities in the United Kingdom" från 2009, är att förminska allvaret i brotten som begås. Begreppen hedersvåld och hedersmord bör inte användas då de är kulturellt betingade och kan ge en bild av att legitimera den typen av våld. Eftersom näst intill allt våld som kallas hedersrelaterat utförs av män mot kvinnor, bör begreppen avskaffas och istället falla under begreppet "mäns våld mot kvinnor".³⁶

3.3 Intersektionellt perspektiv

Paulina de los Reyes skriver i "Patriarkala enklaver eller ingenmansland? Våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige." från 2003 och "Familj, utsatthet och rasism" från 2009, att forskning inom kulturellt- och könsperspektiv inte får en helhetsbild av problemet genom att utesluta utomstående faktorer som påverkar. Ett intersektionellt perspektiv menar att t.ex. kön inte existerar i ett vakuum utan skapas i samband med andra

³⁴ Nicole Pope, (2004) "Honour killings: Instruments of patriarchal control" i Sharzad, Mojab & Abdo, Nahla (red.) (2004).

³⁵ Nancy V Baker, Peter R Gregware, & Margery, A, Cassidy. (1999). i *Violence against Women*. Vol. 5, no. 2.

³⁶ Aisha Gill, (2009) "Honour killings and the quest for Justice in Black and minority ethnic communities in the United Kingdom" i *Criminal Justice Policy Review*. Nr. 4.

entiteter som klass och etnicitet. De los Reyes menar bland annat att kvinnors utsatthet ökar för de som också utsätts för etnisk diskriminering.³⁷ De los Reyes har genom forskning med intersektionellt perspektiv framhållit vikt av att förstå sambandet mellan strukturell rasism och vardagsrasism i relation till utövandet av våld inom ett kollektiv och att detta skiljer sig i motiv från t.ex. en västerländsk man som utövar våld mot sitt ex.³⁸

Minoo Alinia menar i sitt verk "Spaces of Diasporas: Kurdish identities, experiences of otherness and politics of belonging." från 2004 menar att kulturell rasism blir resultatet av en förenklad förklaring av hedersrelaterat våld som reducerats ner till att handla om kultur. Bilden om invandrade män, framförallt från muslimska länder, som våldsutövare och förtryckande mot kvinnor gör att de själva blir förtryckta och möts med mindre respekt än andra män och kvinnor. Det skapar en föreställning av hedersrelaterat våld som avlägset och "bakåtsträvande" som utförs av "dem andra". Alinia diskuterar främst kurdiska mäns utsatthet för vardagsheder i Sverige som måste förhålla sig till bilden av förövare. Utövande av våld måste förstås genom att integrera entiteter som kön, klass, tillhörighet och etnicitet.³⁹

Pnina Werbner menar i sitt verk "Veiled Interventions in Pure Space: Honour, Shame and Embodied Struggles among Muslims in Britain and France" från 2007 att det fokus som ofta ligger på kontrollen av kvinnans sexualitet i en hederskontext ger ett mycket begränsat analytiskt verktyg. Ofta används en skuld och skam modell för att förklara våldets karaktär som fokuserar på kvinnans utsatthet. Werbner menar att hedersrelaterat våld måste förstås i ett mycket bredare spektra där sexualitet, klass, offentligt rykte och socialt kapital samspelar. Hon menar att det också är viktigt att förstå att komplexiteten i våldets karaktär och inte förminska de analytiska verktygen till att endast betrakta kultur eller kön.⁴⁰

³⁷ Paulina de los Reyes, (2003) *Patriarkala enklaver eller ingenmansland? Våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige*. Norrköping: Integrationsverkets skriftserie IV. s. 33.

³⁸ Paulina de los Reyes, (2009) "Familj, utsatthet och rasism" i Tjejjourerna – en växande kraft: insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck. Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:2. s. 25.

³⁹ Minoo Alinia, (2004) *Spaces of Diasporas: Kurdish identities, experiences of otherness and politics of belonging*. Göteborgs universitet. s. 176-184

⁴⁰ Pnina Werbner, (2007) "Veiled Interventions in Pure Space: Honour, Shame and Embodied Struggles among Muslims in Britain and France" i *Theory, Culture & Society*. Vol. 24(2). s. 161–186. s. 167.

4 Teori

4.1 Intersektionalitet

Teoriramen i denna undersökning utgörs av ett intersektionellt perspektiv där syfte är att undersöka och utvärdera förslaget till den statens offentliga utredningars slutbetänkande av utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor. Till skillnad från det kulturella- och könsperspektivet lyfter den intersektionella perspektivet blicken till att undersöka korrelationer mellan flera entiteter och dess relationer med omgivningen. Individer är en del av kollektivet som är en del av samhället. Detta är nödvändigt för att utvärdera betänkandet till en nationell strategi samt att utvärdera vad det tillför och/eller brister i att arbeta mot hedersrelaterat våld och vardagsheder. Utvärderingen görs alltså gentemot perspektivet intersektionalitet. Det verk som ligger till grund för teoriramen är ”Intersektionalitet” av Paulina de los Reyes och Diana Mulinari från 2012.⁴¹ Författarna har tidigare verk som relaterat till intersektionalitet och detta senare verk är en utveckling av intersektionalitet som perspektiv som hämtar idéer ur flera andra kritiska perspektiv.

Intersektionalitet är ett relativt nytt begrepp. Perspektivet finner sin grund i en kritik mot ”vit feminism” där teorin växt fram med ett antirasistiskt ändamål.⁴² Rent termologiskt betyder det skärningspunkt som innebär en förståelse för att flera entiteter, eller basis för makt, som kön, etnicitet, klass och sexualitet är sammansvetsade. Det är därför viktigt att analysera makt och förtryck genom en förståelse för hur entiteterna samverkar och upprätthålls för att kunna uppnå en förändring i den ojämlika världen. Det är ett perspektiv som ser makt och över- och underordning som konstruktivistiskt. Teorin är mångfacetterad och används för att belysa hur och varför ojämlikhet uppstår

⁴¹ Paulina de los Reyes och Diana Mulinari, (2005) *Intersektionalitet – kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*, Liber.

⁴² Ibid, s. 14-15.

och upprätthålls genom ”skapandet” av makt.⁴³ Författarna menar att det t.ex. inte går att ”göra” kön utan att också göra klass, etnicitet eller sexualitet och att det i sin tur är kopplat till makt. Som ett resultat av hegemoni är att ”göra” kön utan de andra entiteterna således könet någon som är medelklass, vit och heterosexuell. Benämns inte könet specifikt som kvinna förstås kön som man. På samma sätt befästs en olikhet när andra entiteter behöver nämnas vilket tyder på en maktordning mellan dessa.⁴⁴

Intersektionalitet innefattar flera teoretiska läror och syftar till att förstå sambandet av makt och utsatthet på flera nivåer. Det krävs en förståelse för att individuell, strukturell och institutionell makt är integrerat och skapar utrymme för maktövertag eller utsatthet genom reproduktion av makt till de som besitter vissa entiteter.⁴⁵

Att förstå hedersrelaterat våld i sin grund kräver därmed en förståelse för makt, maktutövning och utsatthet på alla nivåer, då de är inbäddade. De los Reyes och Mulinari tar specifikt upp hedersrelaterat våld som ett exempel på varför en måste vidhålla en bredare, mer genomsyrande förståelse av makt för att kunna vara arbete mot våld på ett effektivt sätt. De menar att den patriarkala strukturen vi lever inom skapar utrymme för våldsbrott i hemmet och att hedersrelaterat våld missas att förstås som strukturellt problem och ses som kulturellt betingat som institutionellt menat innefattas av hemmets privata sfär. Alltså förvärras våldsutsattas situation på individnivå som följd av ojämlik och rasistisk praktik på institutionell nivå som förstärks av samhällets patriarkala strukturer.⁴⁶

Maktutövning är något som i regel inte görs medvetet utan sker då föreställningar om kön, etnicitet, klass och sexualitet reproduceras genom språk. För att kunna undersöka om det förekommer maktutövning i utredningens slutbetänkande kring en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld från 2015, krävs en förståelse för den makt kunskapsspridning besitter genom att diktera vad som är kunskap samt en förståelse för vad som inom teoriramen kan betraktas som tillgångar eller brister vad gäller arbetet mot hedersrelaterat våld och vardagsheder.⁴⁷

Intersektionalitet är inte *en* sak och kan förstås och undersökas på flera sätt. Denna studie vidhåller perspektiv på intersektionalitet med drag av feminism, anti-

⁴³ Paulina de los Reyes och Diana Mulinari, (2005), s. 24-25.

⁴⁴ Ibid, s. 99.

⁴⁵ Ibid, s. 9.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid, s. 14-15.

rasism och postkolonialism. Med avstamp i detta används det intersektionella perspektivet för att ifrågasätta entydiga representation, sammanlänka och artikulera, lyfta fram institutionella sammanhang samt utmana hegemoniska röster.⁴⁸ Att ifrågasätta entydiga representationer innebär att vara kritisk till de binära oppositioner som ofta uppkommer genom kategorisering, som man/kvinna, svensk/invandrare och så vidare. Binära oppositioner riskerar att essentialiseras och särskiljas från politik som binder samman människor som genom denna maktutövning är splittrade.⁴⁹ Att sammanlänka och artikulera innebär en kritisk syn på kategoriserande. Det kan tänkas att kategoriserande är nödvändigt för att förstå vår omvärld men det krävs en medvetenhet kring att dessa kategorier är socialt konstruerade och att de inte ska uppfattas som icke föränderliga genom tid. Det är viktigt att skapa ett socialt sammanhang utan exkludering.⁵⁰ Att lyfta fram institutionella sammanhang innebär att förhålla sig kritiskt till kategorisering och att även vidhålla ett institutionellt perspektiv. Att förklara någons ojämlikhet eller segregation endast genom kategorier, som att någon är kvinna och invandrad, ger en bild av att hon på något sätt är ansvarig för sin egen underordning och implicerar att det inte heller går att ändra på. Det är därför viktigt att inte vidhålla ett kulturellt perspektiv i förståelsen av hedersrelaterat våld utan att förstå detta genom flera maktnivåer.⁵¹ Att utmana hegemoniska röster syftar till att synliggöra diskursiva uttryck som bidrar till ojämlikhet. Genom att utmana diskursen kring t.ex. hedersrelaterat våld med dess föreställningar kan en alternativ berättelse växa fram.⁵²

Detta perspektiv har valts eftersom det är ett erkänt perspektiv inom ämnet och för att de ger en bredare förståelse för våldets karaktär. Istället för att endast fokusera på kultur eller kön bringar det intersektionella perspektivet flera entiteter samman samtidigt som dessa sätts i relation till makt på olika nivåer. Perspektivet belyser även problem med kunskapsproduktion som är behändigt att ha med i en undersökning av en statlig utredning som sprider information. Sammantaget ger det verktyg som är bra anpassade för att undersöka hur hedersrelaterat våld framställs då beskrivningar kan ställas emot teorin.

⁴⁸ De los Reyes, Mulinari, (2005), s. 126-129.

⁴⁹ Ibid, s. 126-127.

⁵⁰ Ibid, s. 127-128.

⁵¹ Ibid, s. 128-129.

⁵² Ibid, s. 129.

4.2 Kritik mot det intersektionella perspektivet

Det intersektionella perspektivet växte fram som en kritik mot den ”vita feminismen” och inkorporerar idéer från flera framstående teorier. Men perspektivet kan trots sin mångfacetterade karaktär.

Intersektionalitet är en svensk översättning från engelska som betyder genomskärning eller korsning. Carbin och Tornhill, som författat ”Intersektionalitet – ett oanvändbart begrepp” från 2004, trycker på intersektionalitet som en korsning. En korsning där flera vägar, eller i detta fall entiteter, möts. Entiteterna är inom det intersektionella perspektivet kategorier som kön, etnicitet, klass och sexualitet som möts i korsningen. Carbin och Tornhill menar att intersektionalitet ger upphov till att författaren kan välja vilka kategorier som ska analyseras endast genom att motivera detta och därefter finna samband dem emellan. Detta eftersom vägarna (kategorierna) in i korsningen är från början avgränsade och träder in i korsningen var för sig. De är alltså oberoende av varandra tills de möts och kritiken de för är att författaren kan välja vilka som möts och vilka kategorier som bortses från.⁵³

Annan kritik som kan riktas mot det intersektionella perspektivet följer samma spår som kritiken ovan men med en annan utgångspunkt. Kritiken handlar om den oense bild forskare sinsemellan har kring begreppet och hur det ska användas. Nina Lykke menar i ”Nya perspektiv på intersektionalitet. Problem och möjligheter” från 2005 att ett problem med perspektivet är ”konkurrerande intersektionalitet”. Med det menas att forskare inom fältet kommer från olika bakgrunder som gör att det uppstår en diskussion om vilka kategorier som är viktigast. Vissa menar att t.ex. genus är viktigare än klass och andra att etnicitet är viktigare än sexualitet. Att på förhand ”bestämma” en maktobalans kan leda till att andra kategorier på förhand förkastas. Detta i sin tur leder till en onyanserad analys.⁵⁴

⁵³ Maria Carbin, & Sofie Tornhill, (2004). ”Intersektionalitet – ett oanvändbart begrepp”. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 3, 111-114.

⁵⁴ Nina Lykke, (2005): Nya perspektiv på intersektionalitet. Problem och möjligheter, *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 26 (2-3), s. 7-17. s. 10.

5 Metod

I valet av metod krävs förståelse för vilken typ av undersökning en bedriver. Metoden relaterat till undersökningens syfte där målet med studien statueras. Det kan vara att grundlig förstå ett fenomen, vara av problemlösande karaktär, förklara orsakssamband eller vara utredande. Metoden regleras efter vilken eller vilket av dessa syften undersökningen vidhåller.⁵⁵

I regel lämpas antingen en kvantitativ eller kvalitativ metod för att uppnå ett resultat för studiens syfte och valet av metod avgör hur en samlar, utvärderar och analyserar data. Denna studie använder en kvalitativ metod som är lämplig då syftet är att utvärdera en rapport genom en spetsad frågeställning. En kvalitativ metod ger inte utrymme för generella eller slumpmässiga svar som en kvantitativ metod kan göra.⁵⁶ Denna undersökning genomförs med ett konstruktivistiskt förhållningssätt som innebär en förståelse av att språk och verklighet hänger samman och skapar varandra.⁵⁷ Det är svårt att frångå subjektivitet i en undersökning som denna, då författaren färgas av sina föreställningar. Studiens resultat påverkas av vald teori och metod och gör inga anspråk på att vara applicerbar på andra fall eller ge generella svar utan ämnar att utvärdera hur regeringen kan komma att arbeta med hedersrelaterat våld och vardagsheder just utifrån valt perspektiv. En annan metod eller annan teoriram kan ge ett annat resultat. Under rubriken ”4.1.1 Operationalisering” har ett kodschema skapats för att öka validiteten och reliabiliteten för den valda metoden. I rubriken nedan beskrivs mer ingående vad för typ av kvalitativ metod som utgör studien.

⁵⁵ Martin Höst, Björn Regnell, Per Runeson, (2011), *Att genomföra ett examensarbete*, Studentlitteratur AB, Lund, kap. 3, s. 29.

⁵⁶ *Ibid*, s. 30.

⁵⁷ Göran Bergström, Kristina Boréus, (2014), *Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskapligt text- och diskursanalys*, Tredje upplagan, Studentlitteratur AB Lund, s. 27-28.

5.1 Kvalitativ riktad innehållsanalys

Metoden för genomförandet av undersökningen är en riktad, kvalitativ innehållsanalys. Riktad kvalitativ innehållsanalys är en deduktiv metod och lämpar sig för studier av tryckt material där syftet är att förklara och förstå och utreda innehållet. Undersökningen av texten går till så att författaren genom tidigare forskning och teoriram finner teman som är relevanta för vad som undersöks, och eftersöker dessa i materialet. Metoden kan ge en bredare förståelse av hur ett fenomen förstås. Denna metod kan kritiserats för att verka teoristödande och att författarens neutralitet och validitet kan ifrågasättas genom att hen verkar för en tes. Det finns inte heller något förskrivet kodschema som försäkrar att undersökningen kan göras om av en annan författare och nå fram till samma resultat.⁵⁸ För att förstärka validiteten i undersökningen har ett kodschema tagits fram genom att finna nyckelord och teman i tidigare forskning och teoriram. Detta presenteras under nästa rubrik och ligger till grund för utformningen av analysen.

Hade det saknats tidigare forskning på området hade en konventionell, kvalitativ innehållsanalys kunnat fungera istället. Metoden är induktiv och härleder istället teman och nyckelord ur materialet. Dock kan viktiga teman missas genom denna metod då en inte ”vet vad en letar efter”.⁵⁹ Även diskursanalys hade kunnat vara passande i denna undersökning då det kan belysa den större kontexten i en text. Då syftet är att belysa och förstå hur regeringen ser på hedersrelaterat våld kontra våld i nära relationer/mäns våld mot kvinnor, krävs en förförståelse för problematiken inför undersökningen. Istället för att göra en väldigt metodisk undersökning, inkluderar det intersektionella perspektivet flera entiteter som vidrör diskursen och en metod som ger utrymme för en teorikonsumerande undersökning passar därför bättre.

5.1.1 Operationalisering

För att kunna underbygga undersökningen med validitet och reliabilitet för att kunna återskapa resultatet, har ett kodschema dragits upp. Dessa frågor härleder ur tidigare

⁵⁸ Hsiu-Fang Hsieh & Sarah E Shannon (2005) “Three approaches to Qualitative Content Analysis”, *Qualitative Health Research*, vol. 15 nr 9, s. 1277-1288, s. 1281-1283.

⁵⁹ Hsieh et al, (2005), s. 1279-1281.

forskning samt ur teoriramen som innefattar intersektionalitet. Kodschemat ligger till grund för utformningen av analysen och kommer sammantaget att besvara frågeställningen. Den information i rapporten som är irrelevant för att undersöka nyckelteman förbises.

- Hur framställs heder och vilket typ av våld definieras som hedersrelaterat?
- Hur framställs våld i nära relationer och vilket typ av våld definieras?
- Vem/vilka definieras som offer för hedersrelaterat våld och hur framställs de?
- Vem/vilka definieras som utövare av hedersrelaterat våld och hur framställs de?
- Vilka problem framställs som svårast att lösa gällande hedersrelaterat våld?
- Vilka lösningar kring att minska och slutligen eliminera hedersrelaterat våld presenteras?

Genom frågorna i kodschemat har undersökningens rubriker tillskrivits. Dessa lyder: Hedersrelaterat våld, Våld i nära relationer/Mäns våld mot kvinnor, Offer för hedersrelaterat våld, Förövare av hedersrelaterat våld, Problem med hedersrelaterat våld samt Åtgärder mot hedersrelaterat våld. Undersökningen av dessa teman i primärmaterialet ger, genom att applicera det intersektionella perspektivet, svar på den initiala frågeställningen.

Under kapitel ”6 Undersökning” kommer frågorna i kodschemat att besvaras utifrån primärmaterialet där framförallt citat och referat ur materialet kommer att exemplifiera framställningen av nyckelteman. I kapitel ”7 Analys och Diskussion” kommer dessa exempel att sättas i ljuset av teoriramen för att kunna svara på den initiala frågeställningen.

6 Undersökning

Under detta kapitel kommer frågorna som ställdes i kodschemat att besvaras utifrån primärmaterialet och exempel på framställningen av de olika temana kommer att ges genom citat och referat.

6.1 Hedersrelaterat våld

Under detta kapitel presenteras citat och referat ur primärmaterialet som belyser hur heder framställs och hur hedersrelaterat våld definieras.

Våldet beskrivs som aktuellt och utbrett som hindrar kvinnor och barn från att åtnjuta sina rättigheter till fullo.⁶⁰

[...] ett allvarligt brott mot mänskliga rättigheter [...] som drabbar kvinnors och barns hälsa [...].⁶¹

En liknande figur som den presenterade under ”1.4 Definitioner” används i rapporten för att visa på hur mäns våld på ett större plan är sammankopplat med mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. Hedersrelaterat våld och förtryck utgör den minsta ”cirkeln” och är också det område av våld som benämns minst i rapporten. Hedersrelaterat våld och förtryck har mindre utrymme i rapporten än våld i nära relationer/mäns våld mot kvinnor.

Bland annat att kontroll av flickors och kvinnors sexualitet och särskilt oskuld och kyskhets är centralt, och att familjens rykte och pre-

⁶⁰ Hsieh et al, (2005), s. 45.

⁶¹ Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld 2015, slutbetänkande av Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor, SOU 2015:55, s. 45-46.

stige anses bero på det faktiska, påstådda eller misstänkta beteendet hos flickor och kvinnor.⁶²

Hedersrelaterat våld och förtryck framställs som skiljt ifrån mäns övriga våld mot kvinnor genom att poängtera vikten av kontroll av flickor och kvinnors sexualitet. Den typ av våld som diskuteras i relation till heder är könsstympning, tvångsgifte och mord – i lyset på morderna på Pela och Fadime som beskrivs som ett startskott för att hedersrelaterat våld började diskuteras i Sverige.⁶³

Heder framställs vara något männen, framförallt pappan men även bröder, vidhåller genom att kontrollera döttrar och systrar. Rapporten kallar det att växa upp i en ”kollektivorienterad värld” där bland annat lydnad är centralt.⁶⁴

Om de rådande uppfattningarna inom familjen innebär att vara andra till lags, se sig själv som mindre värd, undertrycka egna känslor, den egna kroppen och den egna sexualiteten, påverkar detta den unga/unges identitetsutveckling. [...]⁶⁵

[...]Även förmågan att leva ett självständigt vuxenliv och fatta rationella beslut påverkas av att man i liten utsträckning fått vägledning kring rätt och fel.⁶⁶

Hedersrelaterat våld och förtryck framställs utföras i kollektiv där kvinnor och flickor som utsätts begränsas i att kunna växa upp och kunna fatta rationella beslut.

Karaktären för våldet framställs dels vara av det grövsta, som nämnt ovan med könsstympning, tvångsgifte och mord men att det vanligast våldet som framställs förekommer är psykiskt. Detta i form av begränsningar kring vilka tjejerna får umgås med eller vad de får ägna sig åt efter skolan och hot om fysiskt våld eller bortgifte. Även mindre grovt fysiskt våld som misshandel framställs som vanligt förekommande för de flickor och kvinnor som lever i en hederskontext.⁶⁷

⁶² Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld 2015, slutbetänkande av Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor, SOU 2015:55, s. 58.

⁶³ Ibid, s. 58 och 66.

⁶⁴ Ibid, s. 70.

⁶⁵ Ibid, s. 70.

⁶⁶ Ibid, s. 70.

⁶⁷ Ibid, s. 77-78.

6.2 Våld i nära relationer/Mäns våld mot kvinnor

Under detta kapitel presenteras citat och referat ur primärmaterialet som belyser hur våld i nära relationer/mäns våld mot kvinnor framställs och hur detta våld definieras.

Våld i nära relationer presenteras som den största delen av mäns våld mot kvinnor. Rapporten beskriver våld i nära relationer som våld där det finns en förövare och en utsatt, det är endast två personer inblandade. I rapporten nämns att även män kan vara våldsutsatta i en relation. Den typen av våld beskrivs som mindre allvarlig:

Det är viktigt att se att det är olika fenomen som inte kan likställas. Forskningen är samstämmig i att mäns våld mot kvinnor i nära relationer är allvarligare, grövre och har farligare konsekvenser.⁶⁸

Kvinnor framställs som mycket allvarligare utsatta om de lever med våld i nära relation än om en man lever med våld i nära relation.

I rapporten framkommer att det politiska arbetet mot våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor är relativt nytt och att det skett ett skifte i tanken om hemmet som privat sfär med en insikt om att omgivningens attityder influerar den privata sfären.⁶⁹ Arbetet kring våld i nära relation och mäns våld mot kvinnor framställs som väldigt viktigt och Sverige framställs som framstående i arbetet mot detta våld.

[... 1998...] Sverige blev då ett av få länder i världen som hade en speciell lagstiftning när det gäller mäns våld mot kvinnor i nära relationer.⁷⁰

Våldet definieras som våld mellan två personer som framförallt sker i hemmet.

[...] men det vanligaste är att det är barnets pappa som utsätter mamman för våld.⁷¹

⁶⁸ Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld 2015, slutbetänkande av Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor, SOU 2015:55, s. 53.

⁶⁹ Ibid, s. 54.

⁷⁰ Ibid, s. 52

Det våld som framförallt framställs när det gäller våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor är fysiskt våld. Det framgår också att om barn bevittnar sin pappa utöva våld mot sin mamma kommer denna – om pojke, vara mer benägen att bli fysiskt våldsam mot en partner i en framtida relation och om flicka – vara mer benägen att bli utsatt för fysiskt våld av en partner i en framtida relation.⁷²

Vissa grupper tas upp som särskilt utsatta eller riskerar att bli utsatta för våld i nära relation och mäns våld mot kvinnor och bland dessa finns bland annat kvinnor med utländsk bakgrund eller som tillhör en minoritetsbefolkning som ger upphov för utanförskap. Mannen i hennes liv kan vara den enda länken till samhällsliv om hon inte talar svenska, vilket gör det svårare att lämna. Även andra utsatta positioner som ekonomisk beroende eller kvinnor med funktionsnedsättning nämns vilket framställer mäns våld mot kvinnor som utnyttjande av kvinnor i beroendeställning.⁷³

6.3 Offer för hedersrelaterat våld

Under detta kapitel presenteras citat och referat ur primärmaterialet som belyser vilka som faller offer för hedersrelaterat våld och hur de framställs.

Män eller pojkar som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck ryms inte i denna rapport då utredningen endast fokuserar på arbetet är mot mäns våld mot kvinnor. Inte heller utsatta hbtq-personer diskuteras nämnvärt. Dock nämns ändå forskning som visar på att pojkar kan ha dubbla roller som både förövare och offer, att de tvingas utföra våld mot t.ex. sin syster.⁷⁴ Om en pojke inte följer normen att kontrollera kan även han utsättas.

[...]kan han utsättas för olika former av påverkansförsök och hot att skickas till föräldrarnas hemland.⁷⁵

⁷¹ Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld 2015, slutbetänkande av Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor, SOU 2015:55, s. 68

⁷² Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld, (2015), s. 68.

⁷³ Ibid, s. 78 och 82-83.

⁷⁴ Ibid, s. 89.

⁷⁵ Ibid, s. 90.

Kvinnor framställs vara de som främst blir utsatta och att det finns en dubbel utsatthet när hon lever i t.ex. en hederskontext där förövaren är en familjemedlem eller bekant. Dels utsattheten av våld men också utsattheten i att det är just en närstående.

Inom kvinnan lever två krafter, en som anpassar sig för att överleva och en som motsätter sig övergrepp och våld.⁷⁶

Flickor och unga kvinnor 13-25 år framställs som mer utsatta för hedersrelaterat våld än kvinnor.⁷⁷

Förutom de som är direkt utsatta för begränsningar framställs även offer för hedersrelaterat våld mer ha ”ringar på vattnet” än våld i nära relationer/mäns våld mot kvinnor. Här framställs att även en partner eller bekanta till den utsatta flickan eller kvinnan kan vara offer för hedersrelaterat våld.

Det är viktigt att beakta att även partnern kan vara extremt utsatt, t.ex. genom att beskyllas för att ”förleda” familjens ungdomar, och behöver därför inkluderas i hot- och riskbedömningen.⁷⁸

Dessutom finns det kring de utsatta ofta ett antal andra personer som berörs av våldet [...].⁷⁹

6.4 Förövare av hedersrelaterat våld

Under detta kapitel presenteras citat och referat ur primärmaterialet som belyser vilka som utövar hedersrelaterat våld och hur dessa framställs.

Män i största allmänhet som utövare av våld, oavsett hedersrelaterat eller i en nära relation, och framställs ha en relation till våld som nästan kan tolkas som beständig:

Samtidigt som våld har varit – och fortfarande är – en central del av att vara man, är relationen mellan män och våld långt ifrån självklar⁸⁰

⁷⁶ Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld 2015, slutbetänkande av Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor, SOU 2015:55, s. 153.

⁷⁷ Ibid, s. 312.

⁷⁸ Ibid, s. 93.

⁷⁹ Ibid, s. 67.

⁸⁰ Ibid, s. 88.

Vidare diskuteras hur t.ex. mäns våld mot andra män inte fördöms lika hårt som mäns våld mot kvinnor men essensen i beskrivningen av män är att relationen till våld och våldsutövande är befast oavsett i vilken form den tar sig an.

I ett avsnitt diskuteras män och deras våldsutövande i relation till hur en ska arbeta med att eliminera detta. De förslag som läggs fram handlar om individanpassat arbete mot våld.

[...] ska ske med utgångspunkt i de utsattas säkerhet och våldsutövarens ansvar för sina gärningar. Insatserna ska vara individuellt anpassade och av god kvalitet.⁸¹

Orsaken till utövandet av våld framställs i en sådan beskrivning som individuella och att gärningsmannens handling är hans ansvar.

Mäns våld mot kvinnor som en helhet diskuterar huruvida det kan tillräknas barnmisshandel att misshandla en kvinna i familjen även om han inte utgör något direkt våld mot barnet per se. Detta för att det kan antas vedertaget hur barn påverkas av att växa upp med våld.

[...] Detta säger i sig någonting viktigt om våldsutövande mäns brister som omsorgspersoner.⁸²

6.5 Problem med hedersrelaterat våld

Under detta kapitel presenteras citat och referat ur primärmaterialet som belyser problemen med hedersrelaterat våld, varför det uppstår och hur detta framställs.

De grundläggande problemen med hedersrelaterat våld framställs i rapporten vara ojämlikhet och könsmaktsordning samt grundläggande normer kring män och kvinnor.⁸³

Det är viktigt att vara medveten om att alla – flickor och kvinnor och pojkar och män – på olika sätt bidrar till att upprätthålla denna patriarkala maktordning.⁸⁴

⁸¹ Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld 2015, slutbetänkande av Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor, SOU 2015:55, s. 332.

⁸² Ibid, s. 69.

⁸³ Ibid, s. 52 och 127-128

Ett barn eller en ungdom som blir utsatt för våld från sin eller sina anknytningspersoner har inte heller samma möjligheter som andra personer att få skydd från våldet eller att förstå att det inte är legitimt att utsättas för våld.⁸⁵

Hedersrelaterat våld framställs förekomma som en utövning av ett normsystem som ett kollektiv besitter. Svårlosta problem med detta typ av våld är att det är utbrett, kollektivt utfört och att förövare också kan vara offer. Framför allt är problemet svårlost då flickor blir uppfostrade att inte forma egna åsikter och att de växer upp begränsat inom kollektivet där våld anses legitimt. Det är därför svårt att få utsatta för hedersrelaterat våld att veta att de utsätts och de utsatta söker därför inte hjälp.⁸⁶

Omfattningen av våld mot kvinnor är högre där könsidentiteter förväntas vara rigida och där maskulinitet kopplas till stereotypa normer som tuffhet, heder och dominans.⁸⁷

I en diskussion kring våld kopplas det samman med genus och normer med föreställningar kring hur män och kvinnor bör agera.

Rapporten lyfter flertalet gånger upp problemet med att hedersrelaterat våld ofta sker i samband med att kvinnan eller kvinnorna är särskilt utsatta. Det blir svårare att söka hjälp om hon har svårt för språket eller om hon inte tillåts gå ut ensam.⁸⁸

Andra problem med hedersrelaterat våld som framställs i rapporten är problemet med samhällskostnader avseende fiskala medel. Kostnaderna för våldet presenteras vara både direkta och indirekta som stöd till våldsutsatta kvinnor och hälso-och sjukvård. Ett problem är att det inte finns tillräckligt med förebyggande insatser kring hedersrelaterat våld utan de åtgärder som väl tas är ofta akuta.⁸⁹

[...] det kostar att utveckla verksamheter för att ge bättre stöd till våldsutsatta kvinnor och barn, såväl som till våldsutövare och för det våldsförebyggande arbetet. Men det kostar ännu mer att inte utveckla arbetet, både för samhället och i personligt lidande.⁹⁰

⁸⁴ Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld 2015, slutbetänkande av Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor, SOU 2015:55, s. 52

⁸⁵ Ibid, s. 70.

⁸⁶ Ibid, s. 70 och 89-90.

⁸⁷ Ibid, s. 138.

⁸⁸ Ibid, s. 317-319.

⁸⁹ Ibid, s. 96-97.

⁹⁰ Ibid, s. 122.

Ett annat problem som tas upp i relation till hedersrelaterat våld är att det idag inte finns någon brottskod för detta i Sverige.

6.6 Åtgärder mot hedersrelaterat våld

Under detta kapitel presenteras citat och referat ur primärmaterialet som belyser vilka åtgärder strategin tar upp för att arbeta mot hedersrelaterat våld och hur detta framställs.

Utredningen har också uppdraget att föreslå konkreta, långsiktiga och hållbara strukturer för det förebyggande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.⁹¹

Det framgår att en måste arbeta med att fördjupa kunskapen kring mäns utövande av våld och förstå varför det förekommer för att kunna motarbeta det.⁹²

Ett viktigt steg i arbetet mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck är att undersöka ytterligare bakomliggande orsaker till att pojkar och män utövar våld.⁹³

En våldsförebyggande åtgärd som tas upp i arbetet mot hedersrelaterat våld är att skolor och lärare ska ha metodmaterial att arbeta med för att kunna upptäcka våldsutsatta eller våldsbenägna samt att arbeta med elever kring genusfrågor.⁹⁴

Förändra kulturella och sociala normer som stödjer våld⁹⁵

Olika former av insatser till dessa pojkar och unga män syftar inte enbart till att skydda pojkar och unga män mot hedersrelaterat våld och förtryck, utan också om att frigöra dem från att förtrycka.⁹⁶

⁹¹ Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld 2015, slutbetänkande av Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor, SOU 2015:55, s. 45.

⁹² Ibid, s. 86.

⁹³ Ibid, s. 52.

⁹⁴ Ibid, s. 142.

⁹⁵ Ibid, s. 136

⁹⁶ Ibid, s. 90.

Förutom att arbeta normförändrande och våldsförebyggande framställs en viktig åtgärd vara de utsatta kvinnornas sätt att få hjälp. Här nämns t.ex. att det ska finnas skyddade boenden med särskild kompetens kring hedersrelaterat våld.⁹⁷

Åtgärder mot detta typ av våld framställs dels ligga i att befria män från sin förtryckande roll genom normförändring samt att kunna framhålla adekvat hjälp till de flickor, unga kvinnor och kvinnor som utsätts för våld.

⁹⁷ Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld 2015, slutbetänkande av Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor, SOU 2015:55, s. 320.

7 Analys och diskussion

7.1 Intersektionell analys

I detta kapitel analyseras och diskuteras resultatet från undersökningen i relation till teoriramen för att kunna besvara den initiala frågeställningen.

Rapporten som ligger till grund för studien är välarbetat och innehåller allt från framväxten av hedersrelaterat våld som fråga i Sverige i relation till våld i nära relationer/mäns våld mot kvinnor till att ge förslag på hur arbetet för att eliminera våldet kan och bör se ut. I relation till våld i nära relationer/mäns våld mot kvinnor får hedersrelaterat våld en mindre del och nämns oftast sist i diskussionen. Karaktären för hedersrelaterat våld framställs annorlunda gentemot övrigt våld mot kvinnor vilket kan vara svaret för varför det får en sekundär del av den nationella strategin.

Det intersektionella perspektiv som utgör teoriramen trycker inte bara på maktrelationer inom olika kategorier eller entiteter, som kön eller etnicitet, utan även på maktrelationen på olika samhällsnivåer. Utredningen som tagit fram slutbetänkandet till en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck, besitter makt genom att förmedla kunskap. De har makt över kunskapsproduktionen och trots att rapporten är välskriven och behandlar olika perspektiv kring våldet så framställs hedersrelaterat våld som sekundärt till våld i nära relationer/mäns våld mot kvinnor i en individualistisk kontext. Detta genom att dels ge det mindre utrymme men också då det nämns sist.

Till skillnad från en vanlig föreställning kring hedersrelaterat våld pekas ”invandrarmannen” inte direkt ut som förövare och ”invandrarkvinnan” som offer. Det talas om hedersrelaterat våld i form av en kollektivorienterad värld och också om pojkar som kan falla offer om de inte vill utöva våld genom att kollektivet hotar med att han ska ”skickas till hemlandet för uppfostran”. Framställningen av heder blir genom sådana beskrivningar att hedersrelaterat våld är något som utövas och drabbar utlandsfödda, eller de med rötter i ett annat land.

Det finns en diskussion om att hedersrelaterat våld finns i alla delar av samhället men när det nämns en specifik grupp så är det utlandsfödda som nämns. Även i de fall de talas om särskilt utsatta grupper av kvinnor där kvinnor som inte talas svenska flera gånger pekats ut som särskilt utsatta då det är svårare att söka hjälp. Som de los Reyes och Mulinari tar upp finns det en risk i att kanta kategorier med essentialism genom att beskriva en utsatt som kvinna och invandrad. Detta kan implicit förstås som att hon är ansvarig för sin egen underordning.⁹⁸

Även diskussionen kring åtgärder av hedersrelaterat våld är kantat av en framställning av egenansvar. Genom att tala om att gärningsmannen ska bära ansvar för sina handlingar och att det ska arbetas individanpassat för att hedersrelaterat våld ska upphöra ges en bild av hedersrelaterat våld som situationsbunden istället för att tala om våldet genom en flermaktsnivå. Både offer och förövare kan genom det intersektionella perspektivet ses framställas som ansvariga för våldet.

Det motiveras i rapporten att mäns våld som utförs mot andra män inte tas med i vidare utsträckning för att rapporten handlar om mäns våld mot kvinnor. Problemet med detta blir i relation till det intersektionella perspektivet en befästning av män som förövare och kvinnor som offer. Det nämns att män kan ha dubbla roller som förövare och offer men endast i relation till om männen inte vill utföra våld mot t.ex. sina systrar. Det brister i en diskussion kring våldets karaktär i relation till patriarkatet och en reflektion kring att även de som utövar våld kan vara offer för en patriarkal struktur. De los Reyes och Mulinari menar att en måste förhålla sig kritiskt till diskursiva berättelser kring t.ex. hedersrelaterat våld. Detta för att det finns flera sätt att förstå ett fenomen och det som faller in i den rådande diskursen inte ska förstås som sanning.⁹⁹ De los Reyes och Mulinari menar att eftersom vi lever i ett patriarkat skapas utrymmen för våldsutövande i hemmet. Så länge samhället är format efter en könsmaktsordning kommer åtgärder som inte är riktade mot att förändra patriarkatet att ha någon effekt på varför våldet uppstår.¹⁰⁰ Det går att skapa åtgärder som finns till för de som drabbas men för att få ett slut på våldet krävs en fundamental förändring.

⁹⁸ De los Reyes och Mulinari, (2005), s. 128-129.

⁹⁹ Ibid, s. 129.

¹⁰⁰ Ibid, s. 9.

Likheter mellan hedersrelaterat våld och våld i nära relationer/mäns våld mot kvinnor framställs vara att kvinnor drabbas hårdast och att det våld som beskrivs utsätta kvinnorna är av grovt slag. Skillnader mellan begreppen är att våld i nära relationer ofta framställs ske mellan en vuxen man och en vuxen kvinna, en pappa och en mamma, medan hedersrelaterat våld framställs drabba tjejer och unga kvinnor hårdast. De systematiska begränsningar mot tjejer och unga kvinnor som faller inom ramen för vardagsheder tas upp i form av beskrivningar av olika begränsningar. Det tas upp genom att beskriva tjejer och unga kvinnors roll som bärare av hedern där även misstänkt beteende utanför normen leder till begränsningar. Det förekommer dock endast åtgärder kring de drabbade för fysiskt våld eller de som själva söker sig till skyddat boende.

Vad gäller de tjejer och unga kvinnor som lever i en hederskontext framställs dessa inte kunna åtnjuta sina rättigheter till fullo eftersom de växer upp med värden som att de är mindre värda eller att de inte ska ha egna åsikter. Detta diskuteras i relation till att förmågan att växa upp till en rationell vuxen begränsas. Det intersektionella perspektivet tar avstamp i postkolonialism och en diskussion kring rationalitet befäster en hierarki av värden där rationalitet anses vara av högsta värde. Genom att framställa offren som irrationella framställs ett kollektiv-orienterat synsätt som mindre värt än individualiserade. Detta för att det inte nämns i rapporten att unga som växer upp med en pappa som är våldsam mot mamman leder till att hen växer upp till att inte kunna ta rationella beslut. Här nämns istället att barn som bevittnat våld ökar risken för att utsätta eller utsättas för våld i framtida relationer. En sådan framställning av hedersrelaterat våld kan vara ett uttryck för ett maktutövande där individualism privilegieras. Detta kan också ses i framställningen av åtgärder mot hedersrelaterat våld som att ”frigöra unga män från att förtrycka”. Något positivt i det uttrycket är att det visar på en förståelse av våldets karaktär där även förövare kan vara offer i en annan mening än att de själva kan utsättas för våld, men uttrycket ”frigörelse” kan i en mening om makt och maktutövande förstås som en nedvärderande term där rationalitet är vad som eftersträvas. Det kan tänkas syfta till det omstridda begreppet ”emancipation”.

Män framställs också ha en naturlig relation till våld vilket kan befästa normen av män som våldsbenäigna och våldsbejakande som i sin tur kan leda till våldsanvändning. Att också framställa våldanvändande män som bristande

omsorgspersoner kan spä på normen om ”manlighet”, eftersom kvinnor ofta tillskrivs omvårdande egenskaper. Detta kan då leda till en befestning av binära opposition mellan män och kvinnor.

7.2 Diskussion

Under detta kapitel förs en diskussion kring studien.

Till att börja med bör nämnas att resultatet i denna studie är en följd metod-, teori- och materialval. Utvärderingen av slutbetänkandet av utredningen som föreslår en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck som bedrivits i denna studie gör inte anspråk på att vara en sanning utan endast uppmärksamma uttryck för makt och ojämlikhet i enlighet med undersökningens utformning.

Syftet med rapporten är att minska och eliminera mäns våld mot kvinnor där hedersrelaterat våld fick relativt lite utrymme. Det kan tänkas att hedersrelaterat våld bör separeras till en egen strategi eftersom det skiljs åt från övrigt våld mot kvinnor i det befintliga slutbetänkandet. Hedersrelaterat våld skiljer sig mot våld i nära relationer/mäns våld mot kvinnor i vissa avseendet vilket gör att det inte får det utrymme som behövs när det behandlas sekundärt i en rapport som främst berör våld i en individualiserad kontext.

Det finns de som menar att det är negativt att separera hedersrelaterat våld från övriga mäns våld mot kvinnor då de menar att våld är våld och mord är mord och att sätta ”heder” framför kan ursäktas våldet. Aisha Gill som nämndes under tidigare forskning är en förespråkare för detta, liksom många andra som anammat ett könsperspektiv i fältet för hedersrelaterat våld. Dock för att eliminera våldet är det viktigt att arbeta med de föreställningar som legitimerar våldet. I alla fall av mäns våld mot kvinnor bottnar detta i patriarkatet men vad gäller hedersrelaterat våld är det mer komplext då det oftast finns flera utövare och flera offer inom samma kollektiv där både män och kvinnor kan utsättas och utsätta. Åtgärderna behöver vara andra och mer specifika till att bekämpa ett våld som anses vara socialt berättigat. Det legitimerar och motiverar våldsutövande på ett skilt sätt från våld i nära relationer/mäns våld mot kvinnor där våld oftast anses socialt förkastligt, även om allt typ av våld enligt lag är förkastligt. Rapporten brister en

aning i att reda ut individualism och kollektivism som till en del innebär skilda upplevelser av våld.

Rapporten pekar som nämnt i analysen inte ut utländska män och utländska kvinnor som förövare och offer i en hederskultur men genom studiens förfarande framkommer ändå detta trots att författarna redogör för att inte vilja peka ut någon särskild grupp i relation till hedersrelaterat våld. Genom att inte ge en vidare förklaring kring vad ”kollektivorienterad” innebär reproduceras bilden till att hedersrelaterat våld är kulturellt betingat.

Det är uppskattat att omkring 70.000 i Sverige lever i en hederskontext och mörkertalet antas vara stort. Att vardagsheder och mer åtgärder kring hedersrelaterat våld inte diskuteras i högre utsträckning i ett slutbetänkande av en strategi vars syfte är att motverka allt mäns våld, visar på att frågan kring hedersrelaterat våld kräver större utrymme i politiken. Det kan tolkas som att problemet är sekundärt till våld kvinnor utsätts för i partnerrelationer som ett resultat av det utrymme ämnet får. Detta kan också diskuteras i relation till att det inte finns någon brottskod för hedersrelaterat våld i Sverige. Det går alltså inte att få någon statistik på hur mycket brott som begås i hederskontexter. En kvinna utsatt för våld i nära relation kan anmäla om kvinnofridskränkning vid upprepade, utbredda kränkningar. Någon utsatt för hedersrelaterat våld har inte en sådan lagstiftning att luta sig på eftersom den kräver att den utsatta lever i äktenskapsliknande förhållande med förövaren, vilket inte är fallet när kränkningarna utförs kollektivt.

Att applicera ett intersektionellt perspektiv som belyser ojämlikhet och maktstrukturer skapar en förståelse för vikten av att diskutera ämnen som hedersrelaterat våld med ett syfte att minska ojämlikhet och jämna ut maktstrukturer. Det krävs medvetenhet kring rådande diskurs och maktstruktur för att kunna producera kunskap utan att reproducera ojämlikhet.

8 Slutsats

Hur kan framställning av hedersrelaterat våld i slutbetänkandet "Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck" från 2015 förstås ur ett intersektionellt perspektiv?

Framställningen av hedersrelaterat våld kan ur ett intersektionellt perspektiv förstås som en ofrivillig maktutövning där ett kollektivorienterat levnadssätt underordnas det individualiserade levnadssättet. Med ofrivillig menas att författarna till rapporten inte medvetet framställt utövare och offer för hedersrelaterat våld som underordnade förövare och utsatta i våld i nära relationer/mäns våld mot kvinnor, utan att detta är ett resultat av rådande maktdiskurs. Framställningen av män som förövare som i sin egenhet av att vara män ha en naturlig koppling till våld kan befästa en onyanserad bild av män som förövare och normen av män som våldsbenägna vilket i sin tur kan leda till att våldsutövande inte ses som något allvarligt utan istället som något naturligt.

Vilka tillgångar och/eller brister har strategin när det gäller att arbeta mot hedersrelaterat våld och vardagsheder?

Tillgångarna i strategin vad gäller att arbeta mot hedersrelaterat våld och vardagsheder ligger i att det finns en förståelse för patriarkatets inverkan kring våldets uttryck. Också i förståelsen för att våldet även kan drabba de som inte ingår i kollektivet utan är t.ex. en partner till en våldsutsatt i en hederskontext. Dock brister strategin i att inkorporera en flermaktsnivå där en förändring i könsmaktsordningen kan ske för att åtgärda att våldet uppstår och kan fortgå. Detta diskuteras inte utan den främsta åtgärden för att arbeta mot hedersrelaterat våld och förtryck ligger i normförändring hos unga män.

8.1 Framtida forskning

Denna studie har bidragit till forskningsfältet genom att applicera ett bredare perspektiv av intersektionalitet på ämnet hedersrelaterat våld. Istället för att försöka arbeta fram en definitiv definition av heder eller att avgöra om det handlar om kultur eller kön, har denna studie fokuserat på vilken makt språk och framställning av fenomen kan ha gällande maktutövning.

Det behövs mer forskning kring alla aspekter av hedersrelaterat våld men framförallt kring våldlegitimering inom kollektivism. Framtida forskning skulle kunna undersöka hedersrelaterat våld med fokus på våldsutövare. Utöver detta behövs också forskning som kan ligga till grund för lagförändringar i stil med kvinnofridskränkning men som är anpassad efter att fånga det komplexa våld de utsätts för. I avseende kring intersektionalitet kan framtida forskare utveckla perspektivet mer metodologiskt för att förbättra validiteten som analysverktyg.

Källförteckning

Alinia, Minoo, (2004) *Spaces of Diasporas: Kurdish identities, experiences of otherness and politics of belonging*. Göteborgs universitet.

Baker, Nancy V & Gregware, Peter R, & Margery, A, Cassidy. (1999). i *Violence against Women*. Vol. 5, no. 2.

Bergström, Göran & Boréus, Kristina, (2014), *Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskapligt text- och diskursanalys*, Tredje upplagan, Studentlitteratur AB Lund.

Carbin, Maria & Tornhill, Sofie, (2004). ”Intersektionalitet – ett oanvändbart begrepp”. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 3.

De los Reyes, Paulina & Mulinari, Diana, (2005) *Intersektionalitet – kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*, Liber.

De los Reyes, Paulina, (2009) ”*Familj, utsatthet och rasism*” i Tjejjourerna – en växande kraft: insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck. Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:2.

De los Reyes, Paulina, (2003) *Patriarkala enklaver eller ingenmansland? Våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige*. Norrköping: Integrationsverkets skriftserie IV.

Elektra, Fryshuset.

Hämtad från: <http://elektra.fryshuset.se/>, 2016-08-04.

Hämtad från: <http://elektra.fryshuset.se/om-elektra/vad-ar-hedersvald-och-fortryck/>, 2016-08-14.

Gill, Aisha, (2009) "Honour killings and the quest for Justice in Black and minority ethnic communities in the United Kingdom" i Criminal Justice Policy Review. Nr. 4.

Glöm aldrig Pela och Fadime (GAPF)

Hämtad från: <http://gapf.se/glom-aldrig-offren-for-hedersmord/>, 2016-08-04.

Helldén, Ulrika & Wrangel Claes, *Hedersrelaterat våld och förtryck – en kunskaps- och forskningsöversikt*, Uppsala universitet, (2010), Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), NCK-rapport 2010:1, Elanders Tryckeri, Första Upplagan.

Hämtad från: [http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/493/nck-rapport-hedersrelaterat-vald-och-fortryck-2010-](http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/493/nck-rapport-hedersrelaterat-vald-och-fortryck-2010-1.pdf#__utma=1.1602167952.1465493542.1465493542.1469530630.2&__utmb=1.8.10.1469530630&__utmc=1&__utmz=1.1469530630.2.2.utmcsr=kvinnofridslinjen.se|utmccn=(referral)|utmcmd=referral|utmct=/&__utmv=-&__utmj=261615629)

[1.pdf#__utma=1.1602167952.1465493542.1465493542.1469530630.2&__utmb=1.8.10.1469530630&__utmc=1&__utmz=1.1469530630.2.2.utmcsr=kvinnofridslinjen.se|utmccn=\(referral\)|utmcmd=referral|utmct=/&__utmv=-&__utmj=261615629](http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/493/nck-rapport-hedersrelaterat-vald-och-fortryck-2010-1.pdf#__utma=1.1602167952.1465493542.1465493542.1469530630.2&__utmb=1.8.10.1469530630&__utmc=1&__utmz=1.1469530630.2.2.utmcsr=kvinnofridslinjen.se|utmccn=(referral)|utmcmd=referral|utmct=/&__utmv=-&__utmj=261615629), 2016-08-11.

Hsieh, Hsiu-Fang & Shannon, Sarah E, (2005) "Three approaches to Qualitative Content Analysis", *Qualitative Health Research*, vol. 15 nr 9.

Höst, Martin, Regnell, Björn & Runeson, Per, (2011), *Att genomföra ett examensarbete*, Studentlitteratur AB, Lund, kap. 3.

Kalla fakta om oskuldskontroller från 2015-10-26.

Hämtad från: <http://www.tv4.se/kalla-fakta/artiklar/oskuldskontroller-pa-unga-tjejer-56134df2fca38f0df7000002>, 2016-08-04.

Kvinnofridslinjen om hedersrelaterat våld.

Hämtad från: <http://kvinnofridslinjen.se/index.php?page=hedersrelaterad-vald>, 2016-08-15.

Lykke, Nina, (2005): Nya perspektiv på intersektionalitet. Problem och möjligheter, *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 26 (2-3).

Länsstyrelsen västra Götalands län om hedersrelaterat våld och förtryck.

Hämtad från: <http://www.lansstyrelsen.se/VastraGotaland/Sv/manniska-och-samhalle/jamstalldhet/mans-vald-mot-kvinnor/Hedersrelaterat-vald-och-fortryck/Pages/default.aspx>, 2016-08-14.

Nationalencyklopedin, *jämställdhet*.

Hämtad från: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/jamstalldhet>, 2016-08-15.

Nationalencyklopedin, *kultur*.

Hämtad från: <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/kultur>, 2016-08-16.

Nationalencyklopedin, *kulturteori*.

Hämtad från: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/kulturteori>, 2016-08-16.

Nationalencyklopedin, *makt*, Walter Korpi

Hämtad från: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/makt>, 2016-08-15.

Nationalencyklopedin, *patriarkat*, Jan Ovesen och Thomas Brante.

Hämtad från: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/patriarkat>, 2016-08-15.

Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld 2015, slutbetänkande av Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor. SOU 2015:55. Hämtad från:

http://www.regeringen.se/contentassets/738becd6961e4a3d8d986c00b8c8bc9e/nationell-strategi-mot-mans-vald-mot-kvinnor-och-hedersrelaterat-vald-och-fortryck-sou_2015_55.pdf, 2016-08-14.

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), om hedersrelaterat våld och förtryck.

Hämtad från:

http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Hedersrelaterat_vald_

och_fortryck/Hedersrelaterat_vald_och_fortryck__Kunskapsbankens_ammesguide_/2016-08-05.

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), om NCK.

Hämtad från: http://www.nck.uu.se/Om_NCK/, 2016-08-15.

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), om våld i nära relationer.

Hämtad från:

http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/ammen/Vald_i_nara_relationer/Grov_kvinnofridsrankning_ammesguide/, 2016-08-15.

Pope, Nicole, (2004) "Honour killings: Instruments of patriarchal control" i Sharzad, Mojab & Abdo, Nahla (red.) (2004).

Schlytter, Astrid, (2004) *Rätten att själv få välja*. Lund: Studentlitteratur.

Tjeiers rätt i samhället (TRIS), "10 minuter av frihet – en film om vardagsheder",

Hämtad från: <http://www.tris.se/10-minuter-av-frihet-en-film-om-vardagsheder/>, 2016-08-05.

Tjeiers rätt i samhället (TRIS), powerpoint.

Hämtad från: <http://www.tris.se/wp-content/uploads/2014/02/150427-Falun.pdf>, 2016-08-15.

Werbner, Pnina, (2007) "Veiled Interventions in Pure Space: Honour, Shame and Embodied Struggles among Muslims in Britain and France" i Theory, Culture & Society. Vol. 24(2).

Wikan, Unni, (2005) *En fråga om heder*. Stockholm: Ordfront förlag.

Österberg, Eva, (2005) "Heder, hat och förtvivlan" i Johansson, Kenneth (red.) *Hedersmord. Tusen år av hederskulturer*. Lund: Historiska media.

Figurförteckning

Figuren illustrerar kategorier av mäns våld.

Hämtad från: <http://www.tris.se/wp-content/uploads/2014/02/150427-Falun.pdf>, 2016-08-15.